

Bokmeldinger

Robert MacAfee Brown: Unexpected News: Reading the Bible with Third World Eyes. The Westminster Press, 1984.

Mens kristendommen oppfattes som et konserverdene element i Vest-Europa og Nord-Amerika, er forholdet det stikk motsatte i det som ofte kalles «den tredje verden».

Robert MacAfee-Brown, professor i teologi og etikk ved Pacific School of Religion, Berkely, California, stiller i forordet til denne boka spørsmålet om den betegnelsen insinuerer at det er en «tredjearangs» verden en finner her. Underforstått: Det er slik mange oppfatter det.

Forfatteren tar for seg en rekke forskjellige bibeltekster og eksegger disse med «Third World Eyes». For mange vil kanskje dette være en uvant dristig måte å lese Bibelen på, og iblant er kanskje eksegesen mer fengende enn direkte oppbyggelig, men det er så avgjort et interessant studium.

At forfatteren er amerikaner, gjør naturlig nok at det brukes mange eksempler fra amerikansk politikk i den tredje verden. Forfatteren ønsker å understreke at Gud alltid står på de undertryktes side, mot undertrykkerne. Følgelig blir en politikk som er med på å undertrykke, en politikk som Gud ikke har behag i.

Ville en være sarkastisk, kunne en beskrive det som en «Gott mit uns»-tese med motsatt fortegn.

(Et sidesprang: Avdøde pater Hallvard Rieber-Mohn trakk i et av

sine essays en parallell mellom den nå så beryktede innskriften på de tyske soldatenes beltespenner, og ordene på de amerikanske dollarmyntene: «In God we trust». - Det ble deres variant, skrev han.)

I kapitlet om Marias lovsang, som Robert MacAfee-Brown mener er en sterkt politisk bønn, heter det: «These two women, Hannah and Mary, have provided a charter for revolution, articulating themes that men—those valiant defenders of the status quo—successfully kept submerged for the centuries that separated the two singers. But revolutionary ideas have a habit of not staying submerged. They reappear. They have reappeared in our day wherever the poor are beginning to hear good news once again.

Take Latin America . . .» (s. 83).

Robert MacAfee-Brown er et relativt ukjent navn for mange norske lesere. På norsk er bare hans biografi om vennen Elie Wiesel kommet i oversettelse («Elie Wiesel - prisen for fred» Ansgar forlag 1985).

Nils-Petter Enstad

Ole Chr. M. Kvarme: Kirkens jødiske røtter. Sjalomhefte 7. - Oslo: Den Norske Israelsmisjon/Luther Forlag, 1986.

Hele heftet er på bare 70 sider. Men her er et vell av informasjon, sunn teologi og utfordringer.

Hovedbudskapet er at kirken må besinne seg på sin jødiske arv og sin basis i GT. Bare da kan den ha en sann selvforståelse.

Jødene er Guds utvalgte folk. De troende av hedningeætt må lære at de er *medarvinger* med de troende jødene. Oliventreet består av de ekte greinene (jødene som tror på Jesus som Messias) og de uekte greinene, som er podet inn (de hedningekristne). Men selve treet er rotfestet i løftene til Abraham og ordningene Gud gav i GT. Derfor må det være en sterk samhörighet her og ikke distanse. Dette gjør at både «erstatningsteologien» og «toveis-teologien» blir avvist.

Kvarme hevder også at det er så sterk samhörighet mellom folket og landet Israel at det er en del av Guds plan og trofasthet at han har latt dem komme hjem til sitt land. Det er forberedelsen til å lede dem inn i Guds Rike.

Akkurat her synes jeg det er litt for knapt framstilt. Her er nemlig så mange andre synspunkter også som kommer inn (sml.: Colin Chapman: *Whose promised land?*).

Konklusjonen er likevel entydig: Dette er en viktig bok. Den er aktuell og velskrevet. Den viser solid bibelinnsikt og stor kunnskap om jødiske forhold. Den vil gi mye til den som tar fatt på den, spesielt om den får lede oss til å ta våre jødiske røtter på alvor.

Karsten Valen

James S. Stamoollis: *Eastern Orthodox Mission Theology Today*. Maryknoll, New York: Orbos Books, 1986.

Den ortodokse kirke er i stor utstrekning ukjent land for oss som er

vokst opp i det protestantiske Vesten. Vi er klar over at våre historiske røtter går tilbake til den éne kirke, men likevel representerer den ortodokse kirke en så spesiell tradisjon at avstanden føles lang. En bølge av interesse for ortodoks spiritualitet i de siste årene har begynt å virke i visse miljøer, og mange har hatt glede av å oppdage (eller gjenoppdage) de rike skatter østkirken har, både når det gjelder teologisk refleksjon, liturgisk tradisjon og fromhetsliv.

Men de fleste vil sperre øynene opp når forskerne begynner å tale østkirkens misjonsteologi. Man sitter igjen med inntrykket av at de ortodokse kirkene stort sett har akseptert de religiøse grensene, og enten har påtatt seg rollen som bærere av den nasjonale religiøse arv eller, i land hvor de er minoritetskirker under andre dominerende religioner, har akseptert å fungere som religiøse ghettoer. Man kan ha forventninger på andre områder, men venter seg ikke noen ny inspirasjon med hensyn til misjonsteologien.

Det eneste jeg selv visste om ortodoks misjonsinteresse, var den enestående innsatsen til den russiske erkebiskop Nikolai i Japan i siste halvpart av forrige århundre, i tillegg til en del artikler av ortodokse teologer i forbindelse med diskusjoner om dialog med andre religioner. Derfor var det med spenning jeg kastet meg over Stamoollis bok om østkirkens misjonsteologi.

Bokens tyngdepunkt ligger i analysen av nyere misjonstenkning, men forholdsvis fylldige innledningskapitler gir bakgrunn for det som nå skjer. Først skisseres den ortodokse kirkes plass i nyere økume-

niske bestrebelser, deretter tegnes en del hovedlinjer i dens teologiske tradisjon. Så mye nytt kommer ikke frem her, men det er likevel nyttig bakgrunnsstoff for det som følger. En mer historisk avdeling tar opp bysantinsk misjon i det første årtusen, deretter forskjellige misjonsinitiativ i Russland, og endelig de nokså unike misjonstiltak utenom russisk territorium, i Kina, Japan og Korea. Et eget kapittel om ortodoks misjon i dag gir glimt av initiativ i Afrika. Vel så viktige som slike misjonsinitiativ over nasjonale grenser er kanskje den oppvåkning som er i ferd med å skje i den ortodokse kirken i «diasporaen», særlig de ortodokse minoritetene i USA og Europa. Det er tydelig at ortodokse kristne er i ferd med å besinne seg på at deres overbevisning om å representere Jesu Kristi sanne kirke i seg selv er et kall til misjon. Man merker seg at amerikanske ortodokse taler om tre slags misjon: «Inner Mission» for å ta vare på troen til de mange hvis tilhørighet til kirken lett svekkes i vestlige samfunn, «Home Mission», en slags indremisjon som henvender seg til alle i samfunnet, og endelig «Foreign Mission», mer tradisjonelt misjonsarbeid i andre land.

Bokens hovedmål er likevel den mer systematiske diskusjon om mål, metoder og motiver i ortodoks misjon, og forfatteren forsøker faktisk å utforme en ortodoks misjonsteologi. Vi kan ikke gå i detaljer, men det er interessant å merke seg hvorledes østkirkens teologiske tradisjoner nedfeller seg i en tenkning som på enkelte punkter skiller seg ganske radikalt fra mye av det som er gjengs i protestantisk og romersk-katolsk misjonstenkning. Det gjelder ikke minst det som sies om

misjonens mål: å gi Gud ære, å avdekke Guds herlighet på en slik måte at mennesker kan få del i denne og gjennom kirken igjen avspeile og «øke» Guds herlighet. I denne sammenheng blir kirken ikke bare en samling av enkelte troende, men et bedende og lovprisende fellesskap som ved sitt nærvær både forherliger Gud og vitner om ham. Ortodokse teologer er seg bevisst at liturgien, på tross av sin fremmedhet i andre kulturelle sammenhenger, har en kvalitet som gir et sterkt vitnesbyrd om en annen dimensjon, en manifestasjon av den åndelige verdens skjønnhet, og at den derfor også er misjonerende. Dette diskuteres forholdsvis detaljert i kapitler om liturgien i ortodoks misjon og om den missiologiske dimensjon i ortodoks ekklesiologi.

Som oversiktsverk er Stamooolis bok en verdifull kilde til å forstå ortodoks misjonstenkning, og anbefales hermed på det varmeste. Det er ikke uten grunn at den er en av de femten bøkene om missiologi utgitt i 1986 som anbefales særlig av International Bulletin of Missionary Research.

Blant kritiske spørsmål har jeg blant annet notert følgende: Jeg savner en vurdering av hvor representativ den skisserte misjonsteologiske nyorientering er i den ortodokse verden. Mye av det er tydeligvis latent i den ortodokse tradisjon, men de som har utmyntet det som bevisst program, ser ut til å være forholdsvis få. Jeg savner også en diskusjon av ortodokse syn på andre religioner, noe som har vært diskutert av en del ortodokse teologer. Men sansen for de store kosmologiske perspektiver skulle den ortodokse kirke ha muligheter for å

berike diskusjonen om dette problem. En del spørsmål er for kort behandlet til at man kan danne seg et tilfredsstillende bilde. Det gjelder bl.a. det som sies om den afrikanske ortodokse kirke, misjonsfornyelsen i gresk ortodoksi, og utviklingen i den amerikanske «diaspora», hvor det ikke sies særlig mer enn at misjonen begynte i 1794. Jeg savner også en samlet bibliografi. En del litteratur nevnes bare i fotnotene, og bibliografien forøvrig er spredt på de forskjellige kapitlene, noe som gjør det mer komplisert å utnytte den til fulle.

Ikke desto mindre, ta og les.

Notto Reidar Thelle

Eugene J. Fusher, A. James Rudin, Mark H. Tannenbaum: *Twenty Years of Jewish-Catholic Relations*. New York: Paulist Press, 1986.

Boken utkom for å markere 20-årsjubiléet for Vatikankonsilets deklarasjon om kirken og de ikke-kristne religioner, *Nostra Aetate*, som på mange måter ble innledningen til en helt ny epoke i den katolske kirkes forhold til jødedommen. *Nostra Aetate* inneholder ikke mer enn femten setninger om jødedommen, men det tok mer enn tre år for konsilfedrene å komme frem til enighet om ordlyden. Det sier litt om hvor vanskelig det var å komme frem til formuleringer alle kunne akseptere. Det var tydeligvis mye som sto på spill. Leser man uttalelsen nå, virker det hele nokså allment og vagt, men den åpnet mulighetene for nye holdninger og ny tenkning i forhold til jødedommen.

Det som i Vatikankonsilet ble antydnet i vage vendinger, er i løpet av 20 år blitt klargjort – gjennom interne teologiske drøftinger, og ikke minst i dialog med jødiske tenkere – og den foreliggende boken er et uhyre stimulerende og vel-skrevet samling av studier om den prosessen som har funnet sted. Resultatet er ikke bare at den gjensidige mistillit, misforståelser og fiendtlighet er erstattet av åpenhet og gjensidig dialog, men har ført en god del teologer til å avvise tanken om forsøket på å se kristendommen som noe som kommer i stedet for den jødiske religion.

Det mest spennende ved denne boken er kanskje at de enkelte temata hele tiden behandles fra både jødisk og kristent perspektiv. Både jøder og kristne evaluerer virkningen av *Nostra Aetate*. Vurderingene kan variere, men konklusjonen er felles: dokumentet var en av de viktigste milepelene i forholdet mellom de to religionene. Forøvrig behandles et av de mest ømtålige problemene: Israel og sionismen, på en måte som gir plass til mange nyanser som ellers ofte forsvinner i forenklinger og karrikaturer. Andre temata er forholdet til Skriften, religiøs undervisning, forholdet til jødedommen slik den reflekteres i liturgien, osv. Noen avsluttende artikler om nye tendenser i katolsk tenkning om religion i sin alminnelighet, og om forholdet til jødedommen spesielt, gir en spennende innføring i det grenseland som utforskes av et stadig økende antall teologer.

Det er ingen grunn til å skjule at boken tar for seg et uhyre vanskelig tema. Det dreier seg om spørsmål som angår den grunnleggende forståelse av det kristne budskap.

Boken gir rikelig materiale til innsikt og forståelse, presenterer problemene i deres skarphet, og utfordrer til fornyet tenkning.

Notto Reidar Thelle

Medarbeidere

Øyvind Dahl: f. 1940, oppvokst delvis på Madagaskar, delvis i Norge. Cand. real. 1968. Lektor ved den lutherske kirkens lærerskole i Fandriana, Madagaskar 1970–75. Informasjonssekretær i NMS 1976, leder av Kirkens U-landsinformasjon 1977–1981, sosialantropologi mellomfag 1982. Amanuensis ved Misjonshøgskolen i Stavanger 1982–. Har skrevet: Madagaskar – midt i brenningene (1976). En bro til alle folk (1981). Ideologiske strøminger i Afrika, Asia og Latin-Amerika (1985). Møte mellom kulturer (1986). Medforfatter i Etikk (1984) og Når troen anklages (1984).

Anders Tangeras: f. 1902. Eksamen fra Misjonsskolen i Stavanger 1924, cand. theol. MF 1934. Misjonsprest for NMS i Kina 1926–1934, Norges Kristelige Ungdomsforbunds Ungdomsmisjon fra 1935, sokneprest i Austre Moland 1950–54 og 1957–60, bestyrte Den felles lutherske Bibelskole i Hong Kong 1954–57, sokneprest i Markus menighet i Oslo 1960–69, lærer ved China Lutheran Seminary, Taiwan 1970–72, vikarprest i Oslo 1972–1980. Har utgitt: Misjonæren og idrettsmannen Nicolai Kiær (1943), Ungdom og misjon (1944), Kamp og spenning (1945), lærebøker for kristendomsundervisning for kinesiske middelskoler.

Guttorm Raen: f. 1943. Fjellhaug Misjonsskole 1962–66, cand. theol. MF 1966, studieopphold i USA, Tyskland og Skottland. Misjonær i Japan for NLM 1967–, bl.a. lærer ved Kobe Lutheran Theological Seminary og Kobe Lutheran Bible Institute. Leder for China-instituttet ved Fjellhaug Skoler 1986–1987. Har skrevet: Bibelens misjonsbudskap (1976), Hvorfor Herre? (1981).

Oskar Skarsaune: f. 1946. Cand. theol. MF 1972, feltprest 1972–73, forskningsstipendiat MF 1973–76, forskningsstipendiat NAVF 1976–78, fakultetslektor MF 1980–82, dr. theol. 1982, førstelektor MF 1982–. Har utgitt: Den skjulte Gud (1970), The Proof from Prophecy : a study in Justin Martyr's Proof-text Tradition (dr.avh. 1981).

Nyhets- og bokmeldingene er skrevet av Ludvig Munthe, Nils-Petter Enstad, Karsten Valen og Notto R. Thelle.

Norsk Tidsskrift for Misjon utgis av Egede Institutt i samarbeid med Universitetsforlaget, men forfatterne er selv ansvarlig for de synspunkter som gjøres gjeldende.

Ettertrykk uten kildeangivelse er forbudt.

Boken gir rikelig materiale til innsikt og forståelse, presenterer problemene i deres skarphet, og utfordrer til fornyet tenkning.

Notto Reidar Thelle